

NORGES HØYESTERETT

Den 12. februar 2021 ble det av Høyesteretts ankeutvalg med dommerne Matningsdal, Falkanger og Bergsjø i

HR-2021-288-U, (sak nr. 21-004089STR-HRET), straffesak, anke over dom:

A (advokat John Christian Elden
advokat Rolf Knudsen)

mot

Påtalemyndigheten

truffet slik

B E S L U T N I N G :

Sakens spørsmål og bakgrunn

(1) Saken gjelder anke fra den domfelte over lagmannsrettens dom i sak om seksuallovbrudd.

(2) Den domfelte, A, født 00.00.1980, er tiltalt for overtredelse av

«Straffeloven (2005) § 295

for å ha skaffet seg seksuell omgang ved

a) misbruk av stilling, avhengighetsforhold eller tillitsforhold.

Grunnlag:

I løpet av sommeren/høsten 2017 i Bergen, da B (f. 00.00.2000) var elev ved X videregående skole, hadde han ved flere anledninger seksuell omgang med henne ved at han førte sin penis inn i hennes skjedeåpning og munn. Han var lærer på X videregående skole og skaffet seg den seksuelle omgangen ved misbruk av stilling og/eller misbruk av tillit.»

(3) Ved Bergen tingretts dom 3. oktober 2019 ble A frifunnet for straff samt for krav om erstatning til fornærmede. Dommen ble avsagt under dissens, idet fagdommeren stemte for å domfelle A etter tiltalen.

(4) Påtalemyndigheten anket tingrettens dom til Gulating lagmannsrett, som 30. november 2020 avsa dom med slik slutning:

- «1. A, f. 00.00.1980, dømmes for overtredelse av straffeloven (2005) § 295 første ledd bokstav a til en straff av fengsel i 1 – ett – år.
- 2. A, f. 00.00.1980, dømmes til å betale oppreisningserstatning jf. skadeserstatningsloven § 3-5 jf. 3-3 jf. straffeloven § 295 til B, f. 00.00.2000 med 150.000 – etthundreogfemtitusen – kroner. Oppfyllelsesfristen er 14 – fjorten – dager etter dommens forkynnelse.
- 3. A, f. 00.00.1980, dømmes til å betale saksomkostninger for tingrett med 2000 – tusen – kroner.»

- (5) Et erstatningskrav for økonomisk tap ble utskilt til særskilt behandling, jf. straffeprosessloven § 431.
- (6) Lagmannsrettens dom er enstemmig.
- (7) *Den domfelte, A*, har anket lagmannsrettens dom til Høyesterett. I forkynnelseskjemaet er det krysset av for at anken gjelder lovanvendelsen og bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet samt avgjørelsen av sivile krav. I forsvarerens støtteskriv er det derimot oppgitt at anken gjelder lagmannsrettens lovanvendelse under skyldspørsmålet, saksbehandling og straffutmåling. Ankeutvalget legger til grunn at det er de sistnevnte ankegrunnene som er påberopt.
- (8) I forsvarerens støtteskriv er det anført at lovens vilkår om misbruk av «stilling» ikke er oppfylt, idet A ikke hadde et direkte læreroppdrag overfor fornærmede i den tiden da forholdet mellom dem fant sted. Videre anføres det at lagmannsrettens begrunnelse er mangelfull for så vidt lagmannsretten har lagt til grunn at den domfelte og fornærmede ikke hadde et alminnelig kjærlighetsforhold. Dette var den avgjørende begrunnelsen for frifinnelsen i tingretten. Subsidiært anføres det at straffen er for streng. Det er lagt ned påstand om at lagmannsrettens dom med hovedforhandling oppheves.
- (9) *Påtalemyndigheten* har påstått at anken skal nektes fremmet. Påtalemyndigheten tiltrer lagmannsrettens dom og begrunnelse, og påtalemyndighetens syn er at straffen ikke er for streng.

Høyesteretts ankeutvalgs syn på saken:

Innledning

- (10) *Høyesteretts ankeutvalg* bemerker at A har ankerett til Høyesterett ettersom han ble frifunnet i tingretten, men domfelt i lagmannsretten. Ankeutvalgets kompetanse følger da av straffeprosessloven § 323 første ledd tredje punktum, som fastsetter at anken bare kan nektes fremmet dersom utvalget enstemmig finner det klart at anken ikke kan føre fram. Nektelsesbeslutningen må i tilfelle begrunnes, jf. § 323 andre ledd andre punktum.

Anken over lovanvendelsen under skyldspørsmålet

- (11) Straffeloven § 295 første ledd bokstav a har følgende innhold:

«Med fengsel inntil 6 år straffes den som skaffer seg eller en annen seksuell omgang, eller får noen til å utføre handlinger som svarer til seksuell omgang med seg selv ved misbruk av stilling, avhengighetsforhold eller tillitsforhold.»

(12) Det fremgår av lagmannsrettens dom at A hadde optrådt «som vikarlærer for fornærmedes klasse i faget naturfag noen få ganger høsten 2016 frem til siste gang i februar 2017». Han var imidlertid fortsatt lærer på samme skole da de aktuelle overgrepene som lagmannsretten fant bevist, fant sted.

(13) Lagmannsretten har funnet det bevist at A sommeren/høsten 2017 ved flere anledninger hadde vaginale samleier med fornærmede, at hun utførte oralsex med ham, og at han ved noen anledninger førte en finger inn i hennes skjede. Disse handlingene skjedde ifølge lagmannsretten ved misbruk av hans «stilling». Som begrunnelse for denne subsumsjonen uttaler lagmannsretten:

«Forsvarer har anført at tiltalte bare kan dømmes for misbruk av stilling som lærer dersom misbruket fant sted i det tidsrommet tiltalte fungerte som vikarlærer for fornærmedes klasse. Lagmannsretten er ikke enig i denne snevre tolkningen av 'stilling', og viser til at tiltalte var lærer på fornærmedes skole helt frem til forholdet ble avslørt etter 01.09.2017. Han brukte sitt sosiale og statusmessige overtak som lærer også etter perioden som vikarlærer i klassen til å snakke med fornærmede og innlede nærmere kontakt i samtaler på skolens område i tiden etter februar 2017, og det var i denne perioden invitasjonen til Peppes Pizza kom. Tiltalte gav i egenskap av lærer fornærmede oppmerksomhet og komplimenter foran hennes venner og medelever på skolen, og utnyttet slik sin lærerstatus og -posisjon. Lærerposisjonen han hadde også etter at han i februar 2017 sluttet som vikarlærer for fornærmedes klasse, er vesentlig for hans utvikling av nærmere kontakt med fornærmede. Etter lagmannsrettens syn er det hans posisjon som lærer på fornærmedes skole som danner utgangspunktet for tolkningen av straffebudets vilkår om 'misbruk' av 'stilling'.»

(14) Under henvisning til Ot.prp. nr. 28 (1999-2000) side 113 er det anført at vilkåret om misbruk av stilling forutsetter at det er tale om et pågående læreropdrag overfor eleven. I proposisjonen heter det:

«Det første straffalternativet er at gjerningspersonen misbruker sin stilling. Dette viderefører gjeldende § 198, men går lenger ved at det ikke er begrenset til nærmere angitte stillinger. Begrepet 'stilling' må ikke forstås så snevert som bare å omfatte personer ansatt i ulike yrker, f.eks. som lege eller psykolog, men alle som står i en overordnet posisjon i forhold til fornærmede, f.eks. som sjelesørger. For så vidt gjelder de persongrupper som er omfattet av gjeldende § 198, vil tidligere rettspraksis være relevant. *Den seksuelle omgangen må finne sted mens gjerningspersonen har en slik posisjon i forhold til fornærmede. Seksuell omgang etter at stillingsforholdet er avsluttet, vil måtte bedømmes etter andre regler, f.eks. som misbruk av avhengighets- eller tillitsforhold.*»

(15) Da A ikke var fornærmedes lærer på gjerningstidspunktet, er det under henvisning til dette sitatet anført at det er uriktig lovanvendelse når lagmannsretten er kommet til at det forelå misbruk av stilling. Dette er etter ankeutvalgets vurdering ikke riktig. Ankeutvalget nøyer seg med å vise til lagmannsrettens begrunnelse, som tiltres.

(16) I støtteskrivet er det videre anført at selv om kriteriet «stilling» er oppfylt, var den seksuelle omgangen mellom tiltalte og fornærmede likevel ikke straffbar, idet den var utslag av et

alminnelig kjærlighetsforhold. I denne sammenheng er det også vist til Ot.prp. nr. 28 (1999-2000) side 113:

«Bestemmelsen rammer ulike former for misbruk av overmaktsforhold. Hva som skal regnes som misbruk, vil være situasjonsbetinget. Generelt vil det regnes som misbruk dersom gjerningspersonen på en utilbørlig måte utnytter sitt overmaktsforhold til å skaffe seg seksuell omgang med fornærmede, f.eks. som dennes lege, psykolog eller støttekontakt. Relevante faktorer ved vurderingen vil være partenes alder, erfaring og opptreden, herunder hvilken overlegen posisjon dette har satt gjerningspersonen i overfor fornærmede. *Herav følger at ikke alle forhold mellom personer hvor den ene part står i et overordningsforhold til den andre, omfattes. Situasjonen vil kunne stille seg annerledes dersom partene uavhengig av den enes overmaktsforhold, har seksuell omgang, f.eks. som følge av at det utvikler seg et alminnelig kjærlighetsforhold. Begrunnelsen for straffebudet – vern av personer som står i et underordningsforhold til annen person – vil da ikke lenger gjøre seg gjeldende.»*

- (17) På bakgrunn av de bevis som ble ført for lagmannsretten, har den tilbakevist at det var tale om et alminnelig kjærlighetsforhold mellom tiltalte og fornærmede:

«Det vises til det ujevne styrkeforholdet dem mellom som følge av forskjell i alder [de er født i henholdsvis 1980 og 2000] og i erfaring. Fornærmede var videre sensitiv for hans humørsvingninger og fant seg i ting hun egentlig ikke ville, og som hun ble kvalm av og fikk smerte av, jf. gjennomgangen av det beviste faktum ovenfor. Samværene de to imellom var videre i høy grad preget av at tiltalte ville ha sex. Den omstendighet at de hadde seksuell omgang i skogen, på treningsrom, på toaletter og på kafe, viser at tiltaltes ønske om sex fortrenget alminnelig samvær. Det raske og brutale samleiet på høyskolen 01.09.2017 underbygger at forholdet de to imellom nettopp ikke var et likeverdig, normalt kjærlighetsforhold med gjensidige kjærlighetsfølelser. Tiltalte var også gift og hadde to små barn. Forholdet med fornærmede ble holdt hemmelig, og det har ikke kommet frem opplysninger som peker i retning av at tiltalte ville forlate sin kone. Tiltaltes utsagn om at han var veldig glad i fornærmede står i kontrast at han ikke ville vedkjenne seg forholdet hele tidsrommet fra september 2017 til april 2019, noe som medførte stor påkjenning for fornærmede.»

- (18) Noe senere i dommen har lagmannsretten i tillegg uttalt at «[l]agmannsretten utelukker at tiltalte oppfattet forholdet til fornærmede som et ordinært kjærlighetsforhold». Heller ikke denne anførselen kan etter dette føre fram.

- (19) Det tilføyes at lagmannsretten også kom til at det forelå «misbruk av ... tillitsforhold». Lagmannsretten ga følgende begrunnelse for dette standpunktet:

«Når disse hendelsene ses i lys av den store aldersforskjellen, forskjellen i livserfaring og seksuell erfaring, sammenholdt med det personlige inntrykket de to har gitt i retten og gjennom bevisførselen, er lagmannsretten ikke i tvil om at karakteristikken 'misbruk av ... tillitsforhold' er dekkende for tiltaltes fremferd og at han har «skaffet seg seksuell omgang» ved slik fremferd.»

- (20) Også dette er etter ankeutvalgets vurdering riktig lovanvendelse.

Anken over saksbehandlingen – mangelfulle domsgrunner

- (21) Til anken over lagmannsrettens domsgrunner bemerkes:

- (22) Tingrettens flertall begrunnet frifinnelsen med at det forelå et alminnelig kjærlighetsforhold. Under henvisning til Høyesteretts praksis – blant annet HR-2017-1246-A avsnitt 24 – er det anført at lagmannsrettens domsgrunner er mangelfulle, idet de ikke på en tilstrekkelig måte viser hvorfor lagmannsretten konkluderte annerledes enn tingrettens flertall.
- (23) Denne ankegrunnen kan klart ikke føre fram. Lagmannsrettens domsgrunner er svært grundige og inneholder en rekke opplysninger som viser at det ikke var tale om et alminnelig kjærlighetsforhold. I tillegg til det som tidligere er sitert, kan det vises til følgende utsagn ved behandlingen av tiltaltes skyld:

«Det vises på dette punktet særskilt til tiltaltes utsagn om at han ikke ville ‘gidde’ å være sammen med tiltalte [feilskrift for fornærmede] hvis ikke hun gikk lenger mht. seksuelle aktiviteter med ham. Utsagnet viser at han var klar over at han kunne påvirke fornærmede til å strekke seg for å tilfredsstille ham.»

- (24) Etter ankeutvalgets vurdering står det etter dette ikke som uforklart hvorfor lagmannsretten konkluderte motsatt av tingrettens flertall.

Anken over straffutmålingen

- (25) Ved straffutmålingen tok lagmannsretten utgangspunkt i et straffenivå på fengsel i ett år og fire måneder, men reduserte straffen til fengsel i ett år under henvisning til lang liggetid/lang tid.
- (26) Ankeutvalget finner det klart at straffen ikke har blitt for streng, og at det ikke foreligger noe misforhold mellom straffen og de straffbare handlingene som tiltalte er funnet skyldig i, jf. straffeprosessloven § 344. I denne sammenheng vises det til følgende fra lagmannsrettens begrunnelse for straffenivået:

«Lagmannsretten legger på den annen side vekt på at forholdet pågikk over noe i underkant av tre måneder og omfattet i alt fire anledninger hvor aktivitetene kvalifiserte for seksuell omgang. Lagmannsretten vektlegger videre at den seksuelle kontakten i forholdet var preget av tiltaltes overmakt og fornærmedes underordning, og at den seksuelle aktiviteten frembrakte kvalme og smerte for fornærmede. Lagmannsretten tillegger også vekt at tiltalte visste at fornærmede var sårbar og at fornærmede opplevde store skadevirkninger som følge av opplevelsene med tiltalte.»

- (27) Det er altså tale om en kynisk utnyttelse av en sårbar skoleelev på 17 år som blant annet omfatter flere vaginale samleier – herunder et samleie som var svært smertefullt for henne.

Konklusjon og slutning

- (28) Høyesteretts ankeutvalg finner det på denne bakgrunn enstemmig klart at anken ikke vil føre fram, jf. straffeprosessloven § 323 første ledd tredje punktum.
- (29) Ettersom ankeutvalget enstemmig også finner at anken ikke gjelder spørsmål som har betydning utenfor den foreliggende saken, eller at det av andre grunner er særlig viktig å få saken prøvd i Høyesterett, gis det ikke samtykke til ankebehandling, jf. § 323 første ledd andre punktum.

S L U T N I N G

Anken over straffedommen nektes fremmet.

Aage Thor Falkanger
(sign.)

Magnus Matningsdal
(sign.)

Per Erik Bergsjø
(sign.)